A. Cronholm.

Nordiska Wikinga-
alifwets historiska
betydelse.

Nordiska Wikingalifwets historiska betydelse.

Föredrag

hållet

i det Skandinaviska Sällskapet

den 17 October 1845

af

Abraham Cronholm.

Lund,
tryckt uti Berlingska Boktryckeriet,
1845.

Det förflutna begär att fattas från en egendomlig ståndpunkt; will ej se den werld, som en gång egde sjelfständigt lif, och satte i rörelse mäktigt werkande krafter, travesteras genom en subjectivt ensidig uppfattning, som lånar sitt ljus från andra tider och en yngre bildning. Men å andra sidan kan inwändas, att forntiden ej alltid åt oß bewarat en trogen och uttrycksfull bild af de förborgade makter, hwilka ur ett osedt fjerran ingrepo i det brokiga hwimlet af dagens strider, och skänkte gestalt åt dunkla tendenser i ett upprördt folklif. Nationerna egde sällan medwetande af den rôle, som de woro kallade att utföra. Hwad som bragte enhet i mångfalden, och skänkte ledning åt sträfwanden, hwilkas bestämmelse för dem sjelfwa blef en hemlighet, det war principen för en ny utweckling af de former, i hwilka den allmänna odlingen sökte medel till framskridande och nya yttringar för en förhöjd werksamhet, för ett hittills okändt innehåll. Då det förflutna ej fattat dessa tendenser, och då Annalisterna ej ingrepo i folklifwet, war det lätt förklarligt, att Krönikan endast gaf oß bokstafwen, men att denna ej fängslade andan af ett förgånget tidehwarf. En yngre kritik, som lånar de annalistiska uppgifterna från en aflägsen forntid och åsigterna från gårdagen, lyckas ej alltid att förmedla dessa motsatser, eller finna ordet till

gåtan. Hwarje tidsmoment är ett fragment, som först genom sammanhanget med en gårdag och en morgondag fattas i sin rätta betydelse. Forskaren kan således ej undgå att betrakta ett efterföljande tidehwarf såsom complementet till det närmast föregående. Men de intryck som han mottager af studier och moderna culturförhållanden, äro ofta af störande och förwillande beskaffenhet, och huru sällan äro sjelfwa intrycken af en slumrande forntid enahanda med det factiska, som framkallat dem! Må detta tjena till ursäkt för det möjligen mindre lyckade uti det wågsamma försök, som här anställes, och äfwen förklara, huru ett och samma historiska materiel omwexlar färg efter det medium, som bryter ljuset. Saken wisar för olika betraktare sina olika sidor. Wi inse således lätt, huru det förhåller sig med de skiljaktiga och stundom till och med motsatta omdömen, hwilka blifwit fälde öfwer ämnet för wår granskning, det Nordiska Wikingalifwet.

Då det nyare Europa efter yttre politiska skakningar, som rubbat staternas grundwalar, med märkbar förkärlek kastade blicken tillbaka på fornminnen, hwilkas factiska tillwaro förberedt och utwecklat det individuella folk- och statslifwet, betraktade häfdeforskningen sina föremål stundom i illusionernas skimmer; och den glans, som snillrika poetiska skapelser af samtida diktare utbredt öfwer nationernas fornminnen, gjorde dessa dyrbara för ett yngre slägte, och förhöjde den enthusiasm, som egde sin första förklaring i samtidens behof att sluta sig till det förflutna. Wi påminna om den Germaniska werldens förkärlek för medeltidens konstskatter och poetiska reliker, och om den mäktiga dragningskraft som den Nordiska forntidens mytiska culturarf och sagominnen egde för de skandinaviska folken. Må denna beundran blott ej wara ett wittne om den swaghet, som böjer sig för hwarje yttring af kraft; äfwen om denna sednare är wild, chaotisk och förstörande och sak-

nar en andlig pregel. Man bygger altaren åt Titanerne, och förfaller i en rå naturdyrkan.

Wi hafwa här skizzerat en uppflammande enthusiasm. Ett annat war förhållandet både före och efter nämde period. Reflexionens skärpa framhöll ett af folklifwets äldsta stadier såsom något länge sedan tillryggalagdt, och hwad som war barbari inför en förädlad humanitet, ycktes skoningslöst ur den tidsomgifning, som förklarar äfwen barbariets historiska nödwändighet. En snillrik häfdatecknare i wåra dagar erkänner de anspråk på uppmärksamhet som den betydliga utsträckningen af Normandernas Wikingatåg och deraf följande kolonisationer werkligen eger, men han klandrar den öfwerdrift och godtycklighet, hwarmed en sednare tid förherrligat Nordboarnes historiska framträdande i de under nämde härfärder grundlagda samhällsförhållanden, då de skulle hafwa framstått "als die Urbilder heidnischer Naturkraft, als die Anordner fortwirkender Einrichtungen und Gesetzgebungen, als die Schöpfer und Pfleger einer neuen poëtischen Cultur, als die Vorbilder eines siegreichen, mit Märtyrer- und mit weltlichen Kronen belohnten Glaubens, kurz als den Prototyp jener christlich-Europäischen Bildungs-Stufe, welche mit dem Namen des Ritterthums belegt werden kann." (Geschichte von England von J. M. Lappenberg, 1. Th. pag. 280).

Han tillägger att i detta beröm ligger lika mycken godtycklighet, som i det sätt, hwarpå den yttre naturen sprider sina gåfwor, då blommorna skjuta fram både på den dygdige Patriarchens och på röfwarens graf i öknen (l. c.).

Äfwen om man erkänner, att de Nordiske Wikingarnes bedrifter äro af diktens förskönande hand idealiserade, och att Normandiska kolonisationerna ej öfwerflyttade någon rikare odling till de folkslag, öfwer hwilka de djerfwa krigarne herrskade med se-

grens rätt, och om man till och med biträder samma författares åsigt, att Nordboarnes ingripande i westra Europas cultur- och statsförhållanden war af mera hämmande, än lifwande och organiserande natur, må man derföre icke förwexla folket med den egendomliga karakteren af en religion och ett samhällsskick, som framkallade de äfwentyrliga utwandringarne från Skandinaviska Norden, icke förgäta, att det war brytningen mellan skilda tiders samhällsförhållanden, både inom och utom Norden, som gjorde Nordmannatågen oundwikliga, och att det sätt, hwarpå krigen fördes, i upprörande wildhet och i den långt sträckta ödeläggelsen wisserligen knappt eger något motstycke, utan att man derföre kan frånkänna enskilda framstående Wikingahöfdingar utmärkta egenskaper, och folket, som de tillhörde, rättigheten att räknas bland den tidens culturfolk. Möjligen förefaller detta yttrandet djerft wid sidan af de blodbestänkta minneswårdar, som Nordens Wikingaskaror reste sig uti westra Europa, och som tala högt om en trolöshet och en krigisk råhet, som ej wördar ett gifwet löfte, och ej skonar den wärnlöshet, som ej eger medel till sitt förswar. Här måste likwäl anmärkas, att den trolöshet, som Frankiska Kronister lägga Normanniska Wikingarne till last, och som bragte undergång äfwen öfwer de städer, hwilka blifwit försäkrade om förskoning, är i strid med den karakteristik som en Anglosaxisk urkund (vita Elphegi) uppdrager; enligt hwilken man kunde lita på ett af Wikingarne gifwet löfte. Hwilket war det enda, som bestämde dem att skona en fiende. Likwißt funnos äfwen undantag härifrån, ehuru de woro mindre allmänna. Den förhöjda wildhet, som ett fortsatt krigslif medför, och tidens allmänna barbari förklara lätt, att äfwen barbarernas dygder urarta och öfwergå i sin motsats. Må wi ej förglömma, att wi se det yngsta werldshistoriska folket af Germaniskt ursprung, som till aflägs-

nare stamförwandter inträdde i samma förhållande, som dessa sednare till provinsinwånarne i Romerska riket. Icke heller bör förbises, att Nordens hedna-cult, som alltid egt en particulariserande syftning, framträdde i wåldsam reaction mot en universel bildning, för hwilken den skulle omsider gifwa wika. Wisserligen må man ej förwexla mythernas poëtiska åskådning med folktrons råa widskeplighet och fattigdom på innehåll. Detta armod upptäckes äfwen genom bristen på egentlig religiös karakter uti Wikingatågen, hwilkas intryck af hedendomen woro få, när man undantager den totala ödeläggelsen, som förutsätter en religiös, eller ethnologisk motsättning. Huru obetydliga äro spåren efter det som särskildt betecknar en positif cultus. Reminiscenser af mennisko-offer i det Nordiska fäderneslandet, Wikingarnes sed att aflägga ed på offerringen, eller på deras wapen, och den symboliska betydelsen af fälttecknet, från hwars fladdrande duk korpen, Odins fogel, winkade till strid och framgång. Och denna fana war af Lodbroks döttrar wäfd, under det de söngo magiska sånger. Bildens gestaltning tjente äfwen till ledning för ett vaticinium. Resultatet blir, att det positiva war ytterst ringa; men upplösningens tendens så mycket starkare, och må wi wäl skilja folk och cultus. Det förra war mäktigt af föryngring. Äfwen i det anförda framträda beslöjade tendenser; som först på en högre culturgrad skulle winna i klarhet.

Wi kallade Nordboarne ett af Europas culturfolk, och anse oß icke behöfwa taga wår tillflykt till en sednare tids bildnings historia, för att förswara detta yttrande, utan så wida denna historia innebär bewis för folkstammens perfectibilitet, och skänker fortsättningen till de fornhäfder, som redan wisa, hwilka rika elementer till utbildning som lågo i sitt frö hos det folk, som med sina snäckor fylde hafwen, och gjorde sitt namn fruktadt i den wärn-

lösa western. Enär forn-Germaniska samhällsförhållanden från den period, då Tacitus skildrar de Germaner, som ännu ej uttågat för att göra eröfringar, och ej ännu med stöd af de nya landwinningarne lagt grundwalen till ett inweckladt feodalsystem, ofta framställas såsom analoga med de sociala grundsatserna och fornsederna hos barbariska folkslag på samma låga culturgrad, har man för en tillfällig öfwerensstämmelse i några allmänna drag förbisett den mera wäsentliga olikheten, som gjorde Germanerna till ett herrskande folk med universella syften. Jag will här endast nämna individualitetens och slägtens höga betydelse för samhället, och den organiska helhet, som framträdde i krigsförfattning och territorialförhållanden. På grund hwaraf man äfwen har det första råa utkastet till en stat, som ej lider af samma aggregatiska löshet, som förhållandet är med Slavonska och Mongoliska horder, hwilka, under det massan störtar fram med lavinens wåldsamhet, snart widga sin krets, och snart sammansmälta till en äldre obetydlighet, emedan den lifsprincip saknas, som är wilkoret för en fastare knuten nationalitet. Wi nämde Taciti Germaner, derföre att de erbjuda flera bidrag till en jemförelse med den Skandinaviska Nordens inbyggare i den tid, då de sednare öfwerswämmade de civiliserade westerländerna. Flera af dessa för forntidens Germaner och Norræna-stammen gemensamma karaktersdrag, som återfinnas i författningen, sådan denna icke genom skrifwen lag, utan genom fornsed war helgad, och i samhällsinrättningen, innan den hos det förra folket genom eröfringar blifwit ommodellerad, sakna ej sin märkwärdighet för den forskning, som will förklara Wikingatågens ursprung och orsaker. Begäret efter krigisk utmärkelse, och en önskan att heldre med swärdet, än med arbete förwärfwa det nödwändiga, war ett gemensamt drag hos Nordboar och forn-Germaner. Wi skulle

ej hafwa fästat oß wid denna tillfälliga likhet, som lätt förklaras af bildningsgraden och af samhällstillståndet i en tid, då arbetet är ringa aktadt, och krigsyrket anses för den enda en fri man wärdiga sysslosättning, så framt icke detta tänkesätt grundlagt en för båda folkstammarne gemensam inrättning, Furstarnes Gasindi (comitatus, hird). Det war tillwaron af denna trupp och krigarnes önskan att upptagas i deß krets, som skänkte näring åt det heroiska lynnet, och underhöll ett fortsatt krigstillstånd, medan fejderna fördes snart hemma, snart i utlandet. Hos de Germaniska stammarne framträder Furstarnes Gasindi i motsats till folkhären, som endast kunde anwändas för wigtigare nationella företag. Och likson den allmänna härförfattningen war en grundwal för folkfriheten, så berodde konungamaktens betydenhet af den krigiska karakteren inom Konungarnes Gasindi, hwars medlemmar, på bekostnad af flera den frie mannens rättigheter, förwärfwade sig företräden, hwilka under en sednare eröfringsperiod kunde utbildas till feodala rättigheter. De Nordiska konungaslägternas betydliga utgrening föranledde, att många medlemmar af dessa ätter, som gingo tillbaka till den mythiska Gudasagan, i saknad af land och folk, betraktade hafwet som sitt rike, och woro för sina härnadståg (Sia-Konungar), i behof af en talrik hird eller krigarefölje. I Rolf Krakes och Adils' tid funnos många sådana Sjökonungar, som härjade äfwen i Swea-wälde. Ynglinga-ätten kunde wara stolt öfwer namn med krigiskt anseende, och en ännu större rikdom på heroiska minnen kuyter sig till Saxos konungasaga. Låt wara, att den äfwentyrliga omgifning, i hwilken många af dessa personligheter uppträda, anwisar dem en plats i romansens oändliga rike, och att saknaden af kronologi gör det omöjligt, att erkänna dessa traditionens fornminnen för rent historiska elementer. Äfwen den Isländska sagan, icke den strängt historiska,

utan den som skiftar i mythisk och romantisk färgbrytning, gör oß bekanta med krigiska Drottar, hwilka med sina kämpar drogo omkring på Wikingatåg. Namnen Hake och Hagbard, Half, Frithiof äro bland de mest frejdade. Konungarne satte wärde på utmärkta kämpar, och att upptagas i en ryktbar Konungs hird war ett mål för krigarnes önskningar, ehuru denna nya förbindelse, så wäl som konungatjenst i allmänhet fattades från samma synpunkt, som inträdet i Germanernas Gasindi. De härfärder, hwilka sysslosatt sagans hjeltar i den dunkla forntid, som de här sednast åberopade urkunderna beröra, äro endast flygtigt skizzerade, och finna ej bilagor i den tillförlitliga historien, som öppnar sina blad i Krönikorna öfwer de riken, hwilka woro den blodiga skådeplatsen för Wikingarnes kämpalekar. Hwad Saxo har att förtälja om Frode I:s och III:s tåg till westerländerna, om Amleths äfwentyr i England och Skotland och Fridleifs i Irland, och de beröringspunkter mellan Anglosaxiska och Danska forntidssagan som namnen Wermund och Uffo erbjuda, röja traditionens lösa sammanhållning och fantastiska karakter. Dessa fornminnen förlora sig i en för-historisk period, innan ännu Anglosaxiska Krönikor hafwa något att berätta om Nordiska Wikingars härjningar och om eröfringar på Brittiska öarne. Då det icke är wår uppgift, att här lösa motsägelserna mellan de stridiga uppgifterna i Anglosaxiska årsböcker och Isländska sagor i fråga om tiden, då Normannatågen till England togo sin början, är det tillräckligt att i förbigående antyda swårigheterna, att med tillförlitlig, historisk auctoritet understödja Isländska sagans berättelser om de widsträckta riken som en Iwar Widfadme och Ragnar Lodbrok sägas hafwa grundlagt, och som äfwen skulle hafwa omfattat Nordhumberland, eller femte delen af England. För wårt ämne är det främmande att bringa ljus och ordning uti den kronologiska oreda, som

framkallat en mängd förslagsmeningar, för att återställa förbindelsen mellan fornsagans Ragnar, en halft-mythisk kämpe och de flera mansåldrar sednare uppträdande Wikingar med obetwislad historisk tillwaro, som bära namn af Lodbroks söner och utföra ett hämdkrig mot Anglosaxerna, hwars wilda uppträden erfordrades, för att skänka annalerna ett innehåll och framkalla den förswunna spänstigheten i ett främmande folklif, som höll på att gå under, och hwars representant, den store Alfred fattade tidens fara och nödwändigheten, att med oerhörda ansträngningar wåga en kamp, som gälde wara, eller icke wara. Dithän hade det kommit, att Wikingatågen, som tagit i anspråk större krafter, än de, öfwer hwilka en försluten tid egt att bjuda, hotade ett mäktigt rike med upplösning, och att den wilda folkströmmen med ohejdad fart dref sina wågor öfwer de Brittiska öarna, hwilkas tidigt utbildade cultur och samhällslif redan började lida af civilisationens ålderdomskrämpor. Huru war det möjligt, att enskilda Sjökonungar, lät wara ett icke obetydligt antal, med sina icke särdeles talrika härskepp och kämpar, mäktade åstadkomma ett så förfärande resultat? Innan wi beswara denna fråga är det nödwändigt att ytterligare belysa Wikingafärdernas karakter i allmänhet, den riktning som de krafter antogo, hwilka förstörande ingrepo i länders öden, som redan egde ett stadgadt samhällslif och en utbildad författning. Krafterna i kämpaåldren erkände ogerna en centralenhet, werkade heldst regellöst, underkastade sig sällan band, som ej med lätthet kunde lösas. Då den frie mannen trädde i en sjökonungs tjenst, war det den sednares krigarerykte, som med mäktig dragningskraft werkade på ett för heroisk ära tillgängligt sinne; men förbindelsens waraktighet kunde wara långwarig, och icke wara det. Om äfwen höfdingens egenskaper och rykte qwarhöllo de kämpar, som bemannade hans Drakskepp,

så woro likwäl de stridskrafter, öfwer hwilka han egde att bjuda, alltför obetydliga, för att göra eröfringar i större skala möjliga, eller öppna utsigt till andra bedrifter, än de, hwilka egde märkwärdighet för det hjeltemod, som aldrig räknade fiendernas antal. Resultaterna inskränkte sig till strid med andra Wikinga-snäckor, eller till härjningar på främmande kustländer. Och belöningen blef bytet som togs, och det frejdade namn, som skaldernas sånger räddade från glömska. Det war individuel storhet som werkade på fri hand i den riktning, som tidsandan bjöd. Men man saknade ett samband mellan krafterna, de underordnade sig ingen högre enhet. Och derföre förswinna äfwen omärkbart alla werkningar af den styrka och det mod, som slösades på resultatlösa kämpalekar. Man ser, att ingen historia ännu hade börjat, utan en heroisk tid med en förklingande hjeltesaga ligger utbredd i mythisk dimma. Af samma orsak äro de flesta Wikingatåg, som falla inom gränserna af ett historiskt tidehwarf, likaledes främmande för historien. Äfwen de sagor, som omfattade enskilda Isländares lefnadsöden, utbreda sig omständligare öfwer sago-hjeltarnes slägtförbindelser och den fiendtliga brytning som inträdde med andra deras landsmän, hwilken wisade ätternas fasta ställning i egenskap af oberoende samhällen och krigförande makter, hwilkas anseende led af att icke beifra en anförwandts wåldsamma död; något som kunde tillfredsställas genom ättar-boten, hwars utgörande af banemannen war oundwikligt, för att återupprätta den slägtens heder, som blifwit kränkt genom en oförrätt, tillfogad en af slägtens medlemmar. Den gemensamhetskänsla, som uttryckes genom dessa pligter, hwilka familjen sig ikläddе, wisar oß slägtens betydenhet, såsom en socielt sluten krets i tider, under hwilka statens straffmakt war inskränkt. Slägten, det första samhället, utöfwade ännu denna makt. De förhållan-

den wi här berört, icke mindre än den rättsförfattning, hwars icke obetydliga utweckling och högt uppdrifwa formelwäsen antyda lagens makt och de enskilda krafternes underordnande under denna makt, innebära wäsentligare, historiska elementer, än det kringströfwande krigarelif, som qwarstod från en förhistorisk forntid, och bildade en skola för den unga kraften, som i dessa tider endast erkände ett krigiskt mål. Wi lägga wigt på en redan gjord anmärkning, att de årliga wikingafärderna mera tillhörde det enskilda lifwet, än historien, och att äfwen under tidehwarf, som egde en historia, falla dessa wäpnade härfärder till en stor del utom den förras synkrets. Wanligen berättas i sagorna om de i dem uppträdande personer: "*lá hann i vikingu ok heriadi. Med honom var i felagskap* .... utan att någon omständligare skildring bifogas. "*Fara i Viking oc samla sèr fiár eptir hætti rikra manná sona,*" war en uppgift för den ungdomliga kraften, och då dylika utfärder hörde till de alldagliga företeelserna, fästes derwid ingen uppmärksamhet, så framt ej utomordentliga ansträngningar, eller sällsamma öden, eller företrädeswis lysande bedrifter, eller beröring med historiskt märkwärdiga personer och tidsuppträden, såsom händelsen war med Egil Skallagrimsson, föranledde undantag från reglen. Huru litet hafwa wi oß bekant om de bedrifter som Erik Blodyxe och Harald Hårfagers öfriga söner utförde under deras wikingatåg till westra Europa? Huru innehållsrik den historia än är, som sluter sig kring den helige Olof, så har sagan likwäl endast flygtigt skizzerat hans krigiska äfwentyr i utlandet, och de qwäden, hwilka tjena berättelsen till stödjepunkter, antyda endast riktningen af hans tåg, och uppgifwa namnen på de orter der han kämpade. Något utförligare är sagan i fråga om Olofs strider i England; men de stodo också i sammanhang med en historiskt betydelsefull epoch, under hwil-

ken wikingafärderna förändrat sin karakter. Wi hafwa ännu icke anländt till detta stadium i kämpelifwets utweckling, och måste deßförinnan företaga oß en återblick på hwad här blifwit anfördt.

Mäktiga mäns söner brukade allmänligen om somrarne draga uti härnad, för att förwärfwa rykte och egodelar. Egils saga c. 6. Om Thorolf Kueldulfsson och Eywindr Lambi berättas "*komu um haustit heim úr Vikingi,*" utan att något widare tilläggea, hwaraf man kan sluta, att här omtalas något mycket wanligt. Sagorna beröra endast i förbigående dessa utfärder, så wida icke någon särskild anledning bidrog till, att berättelsen blef omständligare. Att icke wara berest och i härnad pröfwad, wittnade ej fördelaktigt för mannens rykte och wärde. Och att wara mäktig af bedrifter, men icke kunna förtälja dem, war en brist, som man ogerna bemärkte hos en i öfrigt frejdad kämpe. Då denna högt wärderade tradition till en betydlig del hemfallit åt glömskan, eger man i den slocknade lifskraften ett nytt bewis för hwad som är yttradt, att Wikingatågens kämpesaga ej innehöll tillräckligt historiska elementer, för att sluta sig till kretsen af föremål, hwilka egde ett icke endast individuelt, utan ett allmänt interesse; i synnerhet som den sällan inflöt i den cyclus af äfwentyr, som skänkte ämnen åt den historiska sagans teckning af märkwärdigare mäns öden. Hwad som emedlertid mera än enskilda Wikingars öden eger wigt för historien, är härfärdernas förhållande till samhällsutwecklingen i hemlandet, och den karakter af isolering och oberoende som Wikingatågen widhöllo, så wida icke utomordentliga händelser påtryckte dem annan stämpel; som egde en endast kort waraktighet. Då wi börjat med att uppdraga en parallelism mellan Germanernas Gasindi och Nordiska höfdingars hird, eller krigarefölje, må wi tillägga, att resultaterna ej innebära

samma motswarighet. Ty om Gasindi lemnade elementer till en sednare krigareadel, och derjemte bidrog till att öka konungamaktens betydenhet, så war detta icke händelsen med den wäpnade omgifning, som slöt sig kring de Nordiska Wikingahöfdingarne af kunglig börd. Dessa sednare förswinna, utan att man känner några wälden, som de stiftat; och de Tignarnamn med åtföljande utmärkelser, som woro belöningar för konungatjenst i de Nordiska rikena, uppburos af andra och flera åligganden, än de, hwilka tillhörde det Germaniska Gasindi, såsom förklarligt deraf, att den ena inrättningen endast war beräknad på krigstjenst, och den andra på åligganden, oskiljaktiga från ett lagbundet samhällsskick. Då Germanernas eröfringskrig grundlade en fastare, monarchisk och feodalistisk författning, så medförde Nordboarnes Wikingatåg motsatta resultater. Det personliga anseende och de egodelar, som förwärfwades på hafwet och i främmande länder, förhöjde Odalmannens sjelfkänsla och skänkte honom ett oberoende, som gaf sig tillkänna på folkthingen, och skänkte näring åt författningens demokratiska beståndsdelar. Detta är lätt förklarligt, då man besinnar den indiwiduelt slutna karakter, som Wikingarnas härnadståg merändels widhöllo, och att med Sjökonungarnes förswinnande ur sagan, träda Odalmännen i deras ställe, utrusta sina långskepp, med en besättning af stundom hundrade man, och samlade skatter, hwilkas betydenhet witsordas både af sagorna och af Adamus Bremensis. Då denne annalist omtalar Lund i Skåne (Lundona), yttrar han: "aurum ibi plurimum, quod raptu congeritur piratico." Prof på en demokratisk jemlikhet mellan deltagarne uti de stora Wikingatågen, lemnas oß i det swar, som Frankernas utskickade fingo, hwilka wille underhandla med anföraren för de Wikingar, som förhärjade Seinetrakterna år 898. Swaret blef, att alla hade lika stor makt.

Såsom ett exempel på den gamla Odalmanna-sjelfkänslan må andragas, att, när Thorolf Kueldulfsson blef af Harald Harfager beröfwad länsmannarätten och Finnfärden, underhöll han det oaktadt ett lika talrikt krigarefölje, som förut, och gjorde ingen inskränkning i ett praktfullt lefnadssätt. Han drog till Kirialand på plundringståg i förbindelse med Kuenernas konung Farawid. Och på denna härfärd beledsagades de båda af 400 man. Bytet war betydande, och lemnade Thorolf bidrag till den skeppsladdning han lät afgå till England, för att i utbyte mot pelswaror och hudar bringa honom hwete, honung, kläde och winer. Denna härfärd må här förswara sin plats, aldenstund benämningarne Wikingr och Wiking brukas icke endast om sjötåg, utan äfwen om wåldsamt förwärf på fasta landet. Den förra bemärkelsen är likwäl den wanligaste. Thorolf och hans broder Egil tillegnade sig omätligt byte (of-fiár) under deras härjningståg i Austerveg. Olof den Helige erkände, att han under sina härnadståg endast lefwat af det byte, som han i strider förwärfwat; och mången saklös man har derföre mistat både egendom och lif; medan utlänningar herrskade öfwer Olofs arfwedel i Norige. Eyvindr Urarhorn, en högättad man drog hwarje sommar i härnad, stundom wester om hafwet, stundom till Austerveg, eller söderut till Frisland. Han wann k. Olof den heliges wänskap, och brukades af honom i hemliga förtroendewärf. Sturleson säger uttryckligen, att i Norige war det mycket wanligt, att höfdingars och mäktiga bönders söner drogo ut på härskepp och samlade sig förmögenhet, och att de härjade både utom och inomlands, till deß Olof den helige började att strängeligen beifra rån och ofred, som föröfwades inom hans rike. Wi skulle kunna samla en mängd bilagor till stöd för det påståendet, att Wikingafärderna egde allmänna rösten för sig, att de betraktades såsom

en passande wädjobana för ungdomlig, krigisk kraft, och att det byte, de inbragte, bidrog till att grundlägga personligt anseende i en tid, då rikdomen war hedrad. Den isolerade riktningen af dessa härfärder, medan den enskilte war man för sig, förhöjde individernas anseende, och frambragte, i fråga om folkfrihetens upprätthållande, ett resultat, som war motsatt förhållandet med Germaniska höfdingarnes Gasindi.

Benämningen Wiking war likwäl ej alltid ett hedersnamn, utan stundom framlyser en alldeles motsatt betydelse af de bisogade epitheterna "*hinn mèsti ráns-madr, mesti illgerdamadr, hinn mesti ójafnadar-madr.*" Och sagan låter Frithiof hinn frækni ombringa illgerningsmän och grymma Wikingar, då deremot bönder och köpmän fingo fara med fred. Det här anförda wisar, att Wikingen ansågs bunden af wissa pligter, och att det war åsidosättandet af dem, som bragte wanära öfwer namnet, och berättigade Frithiofssagan till att göra åtskillnad mellan det sätt, på hwilket en ädel och hugstor kämpe och en lågtänkt rånsman begagnade sig af styrkans och segrens rättigheter.

Den skakande skildring af de Nordiska hedningarnes skoningslösa grymhet mot besegrade och wärnlösa offer i westra Europa, som tidböckerna öfwerlemnat åt efterwerlden, öfwerensstämmer fullkomligt med den ofördelaktiga föreställning, som fästat sig wid Wikinganamnet i de här inryckta utdragen ur Nordiska urkunder, efter hwad flera till detta namn bifogade epitheter gifwa wid handen. Tygellösa utbrott af grymhet och wällust, som krönikan omtalar, finna sin förklaring uti tidehwarfwets råhet och den wildhet, som ett länge fortsatt krig alstrar. Wi afbryta emedlertid denna sedeskildring, som wisserligen eger anspråk på en plats, när det är fråga om att uppfatta och återgifwa en bild af Wikingalifwet, concentreradt i wissa allmänna drag, och omedelbart öfwerflyttadt

från den yttre werkligheten; men dessa ofördelaktiga skildringar omfatta ett krig, i hwilket stora massor sammandrabbade, och wi hafwa hittills endast i denna öfwersigt fästat oß wid yttringarne af indiwiduel kraft; och äfwen fordrar framställningens sammanhang, att wi redowisa för flera af de orsaker, som medwerkade till att göra de wäpnade härtågen från skandinaviska Norden till en tidsgestalt, som egde sitt ursprung i Nordens äldsta samhällslif. Staten hwilade på religiös grundwal. Det krigiska tänkesätt som Asaläran framkallade genom den dualism, som genomgick mytherna, och som, under bemödandet att närma fenomenwerlden till deß öfwerjordiska urbilder, uppstälde Asarnes lif och strider som ett ideal för en kraftfull menniskoätt, detta krigiska tänkesätt måste ytterligare underhållas genom den religiösa öfwertygelsen, att Oden tillegnade sig alla män, som föllo i strid, och att de skulle medföra till Walhall lika mycket egodelar, som bålet förtärde, eller ättehögen förwarade; hwilket förklarar grafwarnes rikdom på ädla metaller och dyrbarheter. Egendom förwärfwad i härnad fick ej egentligen gå i arf, "*(heldr skyldi þat fé i haug liggia hiá sialfum þeim.*") utan borde följa den döde i grafwen. De betydliga skatter af främmande mynt, som uppgräfwas i de Nordiska länderna, underrätta oß om, att dogmen, som åberopats, för allmänna tänkesättet gälde som sanning, och Wikingarnes önskan att *afla sér fiár* afsåg icke endast den närwarande tidens behof, utan stod i förbindelse med de sinliga föreställningar, hwilka sammansmälte med deras odödlighets tro. Knut den heliges yttrande, att Wikingafärder woro en hednisk sed, bekräftar föreställningen om deras till en del religiösa ursprung. Man må likwäl bland förklaringsgrunderna till en så egendomlig företeelse, som Wikingatågen, ej lemna aldeles utan uppmärksamhet de fysiska behofwens twingande makt, och swårigheten för en tilltagande befolk-

ning att fylla sina behof med hwad en sparsamt odlad och föga fruktbar jord i ett kallt luftstreck war i stånd att skänka. Normandiska annalister härleda från öfwerbefolkningen i den skandinaviska Norden de derifrån företagna utwandringar. Snart war det lotten som bestämde en tredje del af inwånarne att utflytta; snart hade fäderna utdrifwit alla sönerna, med undantag af den ende, som de bestämt till sin arfwing. Äfwen åberopas en uråldrig lag såsom stöd för de åtgärder, hwilka öfwerflyttade till utlandet en orolig och krigisk ungdom. Och efter olika uppgifter skulle denna utflyttning trädt i werkställighet snart hwart hundrade, snart hwart femte år, eller så ofta brist på lifsmedel tillstyrkte en dylik åtgärd. Man finner lätt, att det uppgifna factum, som är obekant för Nordens historiska källor, och hwars werklighet ytterst stödjer sig på sannolikheten, ej kan fattas ur annan synpunkt, än som ett bemödande att förklara den öfwerswämning af wilda Wikingaskaror, som för de närgränsande staternas lugn och sjelfständighet medförde så stora faror. Wi hafwa redan öfwerskridit gränserna af ett stadium i Wikingalifwet, som inskränkte sig till årliga härfärder, med en individuel och isolerad karakter. Äfwen under de följande seklerna framträdde Wikingalifwet i denna form, uti Sagans individualiserande framställning. I utlandets annaler se wi allt i stora massor, ur hwilka sällan någon enskild gestalt framträder, om man undantager en Hasting och Rolf (Rollo). I Hastings personlighet har Wikingaandan concentrerat sina mest framstående karaktersdrag; en äfwentyrlighet som bär fantastisk pregel, krigiskt mod, som uppenbaras i det stora antal af bedrifter och härfärder, hwilka gjort det till en nödwändighet att i historien införa twå kämpar med samma namn; och derjemte hela skuggsidan af det nomadiserande krigarelif, som berättigar till anklagelsen för list, trolöshet och grymhet, och som

möjligen framkallade traditionen, att Wikingen war renegat och en bondeson från Frankrike. Det Grefskap som Hasting erhöll i förläning och som han sedan nödgades lemna, wisar en omwexling af öden, hwilka motswara den äfwentyrliga karakteren, och som ej blifwa minst effektrika derigenom, att slutet af kämpens lefnadsbana är betäckt af mörker, och att han förswinner ur historien på de böljor, som woro bedrifternas wagga och graf.

Rolf war en af de ädlare Wikingarne. Han egde det lugn, som är wilkor för herrskarekallet, och i honom framträdde en icke endast förstörande, utan äfwen organiserande princip. Han tillhör twå culturperioder och bryter wikingalifwets udd, för att framkalla deß motsats. Kämpeålderns omedwetna sträfwanden finna i honom sin förklaring.

Namn saknas ej, när krönikan omtalar härjningarna, men personerna som bära namnen, ega föga karakteristiskt, så att man knappt kan skilja den ene från den andra. Och de förherrskande intrycken, som bemäktiga sig Annalisten, samtiden och läsarne, äro fasa och afsky för en så genomgripande rubbning af samhällsskick, sedlig ordning och menskligheten lagar, som den hwilken går oß till mötes i skildringar, hwilka tyckas wara en miniaturbild af den stora werldsbranden. Den kritiska granskningen må emedlertid ej hängifwa sig åt de samma intryck, som bemäktigade sig den samtid, hwilken war ett rof för förödelsen. Den passiwitet, som röjes i wanmäktig klagan, och i ett wemodigt öfwerlåtande till den omedelbart öfwerjordiska hjelp, som helgonens reliker och förböner kunde skänka, stod i skarpaste contrast till det Titaniska öfwermodet hos hedningar, hwilka intet fädernesland hade, och som med blodiga offer inwigt sig åt den landsflykt, som war bestämd att förwärfwa dem nya altaren och penater.

Individernas olyckor finna historien känslolös. En jernhård nödwändighet hwilar ofta tung öfwer hela generationer; men den

wåldsamma crisen innebär ej sällan en folkets föryngring. De förstörda städerna resa sig upp igen ur askan. Naturens productiva kraft är oändlig, och den vulcaniska jorden den mest bördiga. Fädernas olyckor förgätas, och historien, som med sin blick omfattar århundraden och nationernas stora utwecklingsmomenter, som merändels betingas af mißöden och strider, förfaller aldrig till en elegisk ton, utan söker satta den nödwändighet, som förmildras genom ett kristligt begrepp och namn.

Krönikans berättelse, att Hasting och Bier *Coste de fer,* innan de anträdde sina härnadståg, hade åt Thor anstält menniskooffer, må gerna bero på en otillförlitlig tradition, som ej skonade fiender, hwilkas barbariska framfart berättigade till den förutsättningen, att i en förwildad tid kunde den urgamla hedniska seden, att blidka Gudarne med menniskoblod, wara bibehållen, eller åter upptagen. Menniskooffer i Upsalas tempellund fortforo ännu den tid (1076), då Adamus Bremensis beskref Norden. Ditmar och Isländska sagan lemna motstycken. Och hwad samtida årsböcker med en blandning af wemod och fasa omtala, är den ödeläggelse som hemsökte mäktiga konungariken, inom hwilkas område talrika offer blödde för de hedniska Wikingarnes swärd, både på walplatsen och i helgedomarna. Frankiska riket genomströfwades det ena året efter det andra. Härnadstågen följde först de stora flodernas lopp, och sträckte sig sedan till det inre af landet, medan fartygen qwarlemnades på flodstranden, eller wid den ö inom flodgebitet, der ett befästadt läger war upprättadt, hwars bestämmelse war, att skydda de wapenbröder, hwilka qwarstannade wid fartygen, och äfwen att tjena till tillflyktsort för den öfriga hären, som wäntades tillbaka med rikt byte; och sedan erbjöd samma fasta plats en utgångspunkt för nya ströftåg. Ön Her, om hwars belägenhet forskarne ej kunnat förena sig, begagnades för ofwanbeskrifna ända-

mål af de Wikingar, som med swärdet herrskade öfwer Loires flodområde. Man förmodar, att en dylik koloni blifwit anlagd äfwen wid stranden af Garonne. Ön Oissel inom Seines strömfåra, för öfrigt ej närmare bestämd till sitt läge, war en stödjepunkt för de anfall, som riktades mot nämde flodland. Då Wikingarne förde hustrur och barn med sig och stannade wintrarna qwar i de länder, som de beskattade och förhärjade, tyckes detta antyda, att det gamla fäderneslandet i Norden ej mera egde några band för att närmare fästa wid sig krigare, hwilka sydliga nejders lockelser i förening med utsigten, att der se sina behof tillfredsstälda på en slafwisk och okrigisk folkmassas bekostnad, lätt kunde bringa till att förgäta hemfärdsdagen. Den utsträckning härjningarna antogo, wisar emedlertid, att Wikingarna i början ej åt sig utsett några bestämda nejder, inom hwilka de tänkte slå sig ner. Man får icke antaga någon klart fattad plan. Snarare tycker man sig urskilja inflytelsen af en wäldig och omedweten naturmakt, som dref de wäpnade skarorna till förut okända banor för strider och kraftyttringar, i länder, hwilkas okrigiska befolkning framkallade föraktets öfwermod och det icke ogrundade yttrandet, att i Frankrike woro de döda mera fruktanswärda, än de lefwande. Man erinrar sig, att Hasting tillbakadrefs från Tours belägring, sedan öfwertygelsen om St. Martins öfwerjordiska bistånd ingifwit nämde stads inwånare nog mod, för att bekämpa en fiende, som länge warit ansedd oöfwerwinnerlig. Och då öfwernaturliga krafters inflytande äfwen erkändes af den hedniska fienden, kunde en så owäntad förändring i de belägrades sinnesstämning ej undgå att föranleda en farhåga, som skänkte segren åt de förut ständigt besegrade.

I de ödeläggelser, hwilka hemsökte Frankrike, såg den nedslagna samtiden himlens straffdomar, och kunde ej finna uttryck

för sin förundran öfwer möjligheten, att sjöröfware kommo till Seines stränder, för att bränna kloster och kyrkor, och att barbarer fått sig förbehållet att förödmjuka ett stort och kort förut mäktigt rike. Furstarnes och de andligas synder, orättwisan som bemäktigat sig domstolarna, och den twedrägt som söndrade medborgarne, ingingo i fromhetens föreställningskrets såsom de orsaker, hwilka bestämt himmelen till att prisgifwa Frankiska riket åt Barbarernas swärd. Den skizzerande framställningen uppräknar icke namnen på de städer och kloster, hwilka uppgingo i lågor, medan der förwarade dyrbarheter blefwo Wikingarnes byte. I förbigående nämna wi endast, att en sjöröfwareskara ödelade Burgund och Lothringen, medan en annan härjade flodlandet mellan Schelde och Somme. Öfwer Maas och Rhenländerna woro Nordboarne herrar; de lade i aska Mainz, Worms, Köln, Bonn och Aachen; och Carl den stores kejserliga palats blef stall för Wikingarnes hästar. Sålunda gick den forna Danakonungen Godfrids hotelse, att han wille gästa Kejsaren i Aachen, ordagrannt i fullbordan. Likwißt hade några menniskoåldrar förflutit, innan löftet blef sanning. Wikingarnas befästade läger på de stora flodernas stränder, eller på öar wid flodernas utlopp, woro lika många utgångspunkter för de nät, som woro spända öfwer de åt förödelse prisgifna delarna af ett stort rike, hufwudbeståndsdelen af en sönderfallen werldsmonarchi. Huru skall man förklara den hastigt inträdande förgängelsen? Bör detta tillskrifwas den betydligt mindskade befolkningen inom arbetsklassen och på landsbygden hos Frankerna; en omständighet som beröfwade fäderneslandet de armar, hwilka behöfdes till deß förswar? Denna förslagsmening saknar alla bewis, och tyckes wederläggas af hela sammanhanget i den annalistiska teckningen af plundringståg, under hwilka de främmande sjöröfwarne merändels alltid förföljde

skaror, som woro dem till antalet öfwerlägsna. Hade slagen wid Fontenay och Straßburg skördat de stridbaraste medlemmarne af den adliga samhällsklas, som ansåg sig för nationens kärna, och uti hwars hand war lagd fosterlandets ära och räddning? Samtiden har yttrat denna öfwertygelse. Man må ej heller förbise, att det slafviska tillstånd, hwaruti de arbetande klasserna höllos, under det de woro uteslutna från allt deltagande i allmänna angelägenheter och i communalförwaltning, otwifwelaktigt bidrog till att beröfwa dem fosterländskt sinne och krigiskt mod. Hade än blomman af ridderskapet skördats på de blodiga walplatser, hwilka med swärdets afgörande rätt bestämde, att den widsträckta monarchie, som Carl den store grundlade, ej längre egde någon lifskraft, sedan den Genius gått bort, som sammanhöll de olikartade beståndsdelarna, hwilka sträfwade till upplösning, och till att frigöra de nationaliteter, som skulle förtwina i den osjelfständiga provinsformen, hade än detta blodiga resultat wunnits på bekostnad af de söndrade rikenas ädlaste krigare, så återstod likwäl ännu en talrik adel. Men denna samhällsklaß gjorde sig endast känd för låg egoism, under bemödandet att utwidga sina feodala rättigheter, och för obenägenhet att hörsamma konungarne, då de kallade fosterlandet under wapen. Det wore orättwist, att påstå det Carl den stores werksamhet warit resultatlös. Ty om än det kolossala rike, som han stiftat, sönderföll, om sammanhållningen förswann med den äfwerlägsne genius, som bragte enhet i det stora wäldet; så återstodo likwäl de sjelfständiga stater, inom hwilka den Germaniska menskligheten utbildade sig till en högre odling i rikare och mera omwexlande gestalter, än som warit möjligt, i fall folkindividualiteten sammanpressades under en tryckande enhetsform. Och äfwen qwarstodo de af honom ordnade inrättningar, hwilka afsågo territorialförwaltningen och förswars-

werket. Att detta sednare wisade sig så wanmäktigt, som wi wa-rit i tillfälle att se, berodde mindre af de sociala inrättningarna, än af det tänkesätt, som borde bringa lif i de förra. Sakerna woro så wida ofördelaktigare efter, än före Carl den stores tid, att de mera aflägsna faror för statens bestånd, som man förr trott sig warseblifwa från de hedniska Saxarnes sida, numera trädde Frankiska nationaliteten närmare, när de Nordiska öarnes och östersjöns pirater som fiender och eröfrare beträdde Galliens gränser. Betraktar man uppmärksamt Wikingarnes härfärder till Frankrike och England, så wisa de sig som en fortsättning af de äldre folkwandringarna. Wi afse här de härnadståg, hwilka woro beräknade på bosättning och eröfring. När härar uppträda, som en gång räkna öfwer 20,000, och en annan gång 40,000 man, och en flotta räknar 600 segel, då se wi hela folkstammar på rörlig fot, och menniskomassan, som war på ströftåg, kunde till antalet jemföras med flera af de nationer, hwilka under den sto-ra folkwandringen upprättade egna stater, och med sig förenade krigare af skilda stammar och en wid jordtorfwan fängslad men-niskomassa i de länder, som den wandrande horden med swärdets rätt sig tillegnade. Detta mindskar wår förundran öfwer swårig-heterna att i Frankiska och Anglosaxiska rikena uppställa en till-räcklig förswarskraft. Man må emedlertid ej förglömma det he-drande förswaret af Paris, som skänkt Grefwe Odo och Biskop Gozlin ett ärofullt namn i häfderna. Detta motstånd förmind-skade likwäl icke storheten af faror, som ännu ej woro aflägsna-de, och om än häfderna med wanära brännmärka den underhand-ling, som en Frankisk konung afslöt med Wikingarne, när han be-talte dem 700 pund silfwer och åt deras härjningar öfwerlemna-de hela landssträckan emellan Seine och Burgund, så kunde man i sakernas dåwarande ställning ej hoppas någon waraktig fred förr-

än fribytarne såsom fredliga undersåtare införlifwats med ett wanmäktigt rike. Detta förklarar den lätthet, hwarmed bosättningen i Normandie werkställdes och de deraf härflytande, ömsesidiga fördelarna.

Riktningen till kolonisation röjdes tidigt under härtågen till Brittiska öarna; och framdeles förklarades denna företeelse wara grundad på den arfsrätt till Nordhumberland, som härleddes från provinsens besittningstagande af Lodbroks söner. Om slaget wid Hafursfjord och Noriges förening under en konung föranledde segrarens fiender till att utwandra, och till att kolonnisera utom andra länder, äfwen Hialtland och föröka den Nordiska befolkningen på Örknöarne, något som underlättade infallen i England, så kunna likwäl ej tågen i Westerwiking till sitt ursprung förklaras från grundläggningen af detta fastare konungawälde, helst de woro betydligt äldre. Wikingarnas större antal, som fästade sig i westerlanden, måste tillskrifwas de mißnöjdas utflyttning, och den stränghet, hwarmed en mäktigare konung wakade öfwer landsfreden i Norige och beifrade plundring och strandhugg. Öfwerträdelsen af detta påbud gjorde Gaungu-Rolf biltog. Ett mera stadgadt samhällstillstånd i Norden inträder samtidigt med Wikingafärdernas större utsträckning. Och huru betydande utflyttningarna till Nord-Imbraland warit, inhämtas af den uppgift som en Isländsk historisk källa lemnar, att alla inbyggare i nämnde landsort, eller åtminstone alla mera ansedda warit af Dansk härkomst. Anfallen på England, som togo sin början i slutet af åttonde seklet, fortsattes sedan, med längre, och kortare tids afbrott, ända till den på skakande uppträden rika period, under hwilken härskarornes ökade antal och den framgång, med hwilken de utförde ett förstörings- och eröfringskrig, bragte Anglosaxerna till att förtwifla om möjligheten att rädda statens och nationens

tillwaro. Det war en stor konung, en af dem, som i regent-längderna under många seklers lopp ej finner sin like, åt hwilken det förbehölls att blifwa Anglosaxernas räddare. Alfred den stores namn är inflätadt i de blodiga strider, som stodo i sammanhang med den nya folkwandringen från Scanzia, eller Skandinavia, det uråldriga och collectiva namnet för länder med en stambeslägtad befolkning, som woro och kallades vagina gentium. Nordhumberland eröfrades, och när York togs med wapenmakt, föllo de båda konungarne Osbert och Ella, hwilka låtit sina stridiga thronanspråk hwila, för att förena sina krafter mot en gemensam fiende. Åtta Anglosaxiska Ealdormän stupade i samma strid, och Egbert, en Dansk man insattes af de främmande Wikingarne till provinsens underkonung. Ostanglen delade samma öde, och den siste konungen, den helige Edmund, en marthyr för sin tro och sitt fäderneslànd, war sedan länge ett af legendens käraste minnen. Merciens konung fördrefs. I Wessex röntes ett kraftigare motstånd. Fem af Wikingarnes Jarlar och en af deras Konungar stupade i slaget wid Ashdown (æscesdun, Aschedon). Men möjligheten för Wikingarne att fjorton dagar efter ett lidet nederlag uppträda som segrare på ett nytt slagfält, wisade, huru föga en enskild framgång betydde, och att de krafter som skakade samtiden, och afsågo en sammansmältning af fiendtliga, nationliga individualiteter, ej läto sig rubba ur ett en gång fixeradt lopp af ansträngningar, om än så stora; särdeles i fall dessa saknade uthållighet. Och huru war denna tänkbar i en tid, då Anglosaxerna öfwerwäldigades af intryck, hwilka sammanfattades i den föreställningen, att ingen räddning och intet motstånd war möjligt. War en seger wunnen, uträttades dermed ingenting, enär en fiendtlig flotta med en större krigshär oförmodadt landsteg. Skyndade Anglosaxiska konungarne till rikets östra gränser, för att bekäm-

pa hedningarna, hade de ännu ej kommit i fiendens åsyn, innan ett sändebud upphann dem, med detta budskap: "Hwart beger du dig Konung? Nyß har en oräknelig mängd hedningar intagit rikets södra kust, och der skösla de städer och byar, och ödelägga allt med eld och swärd. Då liknande rykten förnummos från öster, norr och wester, förswann hoppet om räddning." En blind naturnödwändighet tycktes råda öfwer utgången af de strider, som slutade med att i den Anglosaxiska nationalitetens sköte inleda en främmande folkström. Alfred hejdade wisserligen strömmen, men Ost-Anglen och Nordhumberland woro inrymda åt Wikingarne, och styrdes af deras höfdingar. Guthrun, som i dopet antog namnet Æthelstan, hade i förläning mottagit af Alfred den förstnämda provinsen, och öfwer Nordhumberland regerade först en Egbert, sedan en Ricsig och åter en sednare Egbert. Det war först Ethelstan, eller som Isländarne kalla honom, Adalstein den segersälle, Alfreds sonson, som ryckte Nordhumberland ur de främmande härkonungarnes händer. Likwißt war det blott en kunglig ätt, som störtades, för att lemna rum för andra Drottar af Nordisk härkomst, hwilka af Adalstein och hans efterträdare mottogo samma område i förläning. Erik Blodyxa, fördrifwen från Norige, regerade i Nordhumberland under Anglosaxisk länshöghet. Och en annan Irc, eller Erik, förmodligen den samme som i Nordiska urkunder kallas Hryngr och war son af Harald Gormsson i Danmark, tillkämpade sig i samma landsort ett owaraktigt wälde, som upphörde, när pretendenten af provinsens inwånare blef swekfullt ombragt. Öfwerallt i de Nordiska urkunderna möta oß uppgifter om eröfringståg till Nordhumberland, och denna del af ett utländskt rike betraktades såsom en de Nordiska konungaslägternas tillhörighet; till stöd för hwilken rättighet arfsanspråk kunde åberopas från Lodbrokidernas tider. Sammanfatta

wi i största korthet händelsernas hufwudmomenter i det tidehwarf, som tog sin början med Wikingarnes infall i England år 866 och som sträcker sig till Ethelred den andres olycksdigra regering, då spiran öfwer Anglosaxarne öfwerflyttades från en inhemsk till en utländsk kungaslägt, så upptäcka wi först en hednisk fiendes infall och strider på många punkter af ön, hela stora landskapers lösryckande från den monarchi, till hwilken underkungarne uti nämde landskaper stått i Vasallförhållanden; och slutligen ordnades de chaotiska sträfwanderna, genom erkännandet af de främmande herrskarnes besittningsrätt, mot det de inträdde i samma länsförbindelser till Anglosaxiska Öfwerkonungen, som händelsen warit med de företrädare, som tillhörde en inhemsk kunglig ätt. Sakerna utwecklade sig i England nära nog på samma sätt, som i Frankiska riket, endast med den åtskillnad, att de främmande inkräktarnes widsträcktare utbredning på Brittiska öarne stod i sammanhang med en talrikare, utländsk befolknings öfwerflyttning till ett område, som snart helt och hållet skulle underkastas de främmande eröfrarnes spira. Anglosaxiska samhällskroppen genomträngdes af beståndsdelar, som grumlade nationalitetens renhet, och banade wäg för ett utländskt wälde.

Wi fullfölja ej i deras monotona och blodiga utsträckning de strider, hwilka länge söndersleto Anglosaxiska riket, och bragte detta nära sin upplösning, innan det lyckades för Alfred den stores hjeltekraft att uppresa en fördämning mot den förhärjande strömmen, och att twinga den Wikingahär, som qwarstannade, till undergifwenhet, i och med detsamma han inrymde åt Nordboarne besittningar, för hwilka deras höfding, som öfwergick till kristendomen, ikläddе sig Vasallförbindelser. Det blef lätt för konungen att tillbakawisa det infall, som Hasting och andra Pirater gjorde under de sista åren af Alfreds regering. Man urskil-

ser i dessa sednare uppträden endast ett mattare utbrott af den förhärjande kraft, som i kriget med Frankerna uttömt sin vulkaniska häftighet, och ej nu mera åtföljdes af samma olycksbringande werkningar, som i äldre tider, då de fiendtliga anfallen woro owäntade, och genom sjelfwa öfwerraskningen förlamade all motståndskraft. Det fördrag som afslutades 880 mellan k. Alfred och Gudhrun underrättar oß, att enskilda exempel förefunnos af en feghet, som öfwergick till landsförräderi, enär förbud behöfde stadgas, att inga Anglosaxare måtte gå öfwer till Wikingarnes här. Uttrycken ega ej den fulla bestämdhet, som erfordras, för att afgöra, om detta på framtiden beräknade förbud egde sin förklaringsgrund i föregående handlingar af feghet och feloni. Alldeles afgjordt är det, att ett dylikt förhållande i Frankrike inträdde, der många af landets inwånare afföllo från kristendomen, och stälde sig under de Normanniska Wikingarnes beskydd. En Isembert Herre öfwer la Ferté i Ponthieu lät landsflyktens bitterhet och harmen öfwer den kränkning han erfarit, förmå sig att blifwa Wikingarnas wägwisare till de Abbotsdömen, hwilka egde något att bjuda åt utlänningarnes roflystnad. I en sednare tid saknades ej heller i Anglosaxiska häfderna enskilda drag af trolöshet, som underlättade Kuhlingarnes seger.

Men under den period, wid hwilken wi hittills fästat oß, werkade kraftfulla herrskares efterdöme lifwande på nationaliteten, och de heroiska minnen som förherrligade en tid af uppoffring och strider, bära i inflätade sägner med fantastisk färg alltför otwetydiga spår af en bland folket wandrande tradition, hwilken för sin tillwaro förutsätter ett lifligt deltagande för fosterlandets faror och för de romantiska äfwentyr, hwilka beledsagade hjeltemodiga konungars bemödanden, att rädda folklifwets integritet. Wi påminna om Alfreds äfwentyrliga wandring såsom Harpspelare till

Norrmännernas läger wid Ethandun (Heddington) kort före det slag, som räddade England, och ordnade förhållanderna, så som redan nämdt är. Ännu flera drag af förskönande diktning har fantasien utbredt öfwer tilldragelserna före och under det märkwärdiga slaget wid Brunanburgh, som liswade Anglosaxernas sjelfkänsla och manade diktarne att besjunga en för nationaläran dyrbar dags strider och den hjeltemodige konungens storhet, som segrade i det största slag, som stått på ön, räknadt från den tid, då Anglosaxarne der först landade. Adalsteins, eller Ethelstans kamp med Anlaf, Irernas och många öars konung, som uppträdde med Wallisiska hjelptroppar och med en Skotsk konung Constantin till bundsförwandt, stadgade Anglosaxernes principat öfwer länder, med Nordisk befolkning, och skänkte ett rikt ämne åt sången och sagan. Den glans som äfwen i den skandinaviska Norden war utbredd öfwer Ethelstans namn, röjdes af den begärlighet, hwarmed Norrska konungasagornas författare, eller samlare och äfwen andra Isländska urkunder upptagit detta werldsberömda herrskarenamn i en framställning, som wisserligen till sina grunddrag torde ega anspråk på trowärdighet, men som i detaljerna är genomträngd af inbildningskraftens lek med reella förhållanden, och öfwerhöljd af poëtiskt blomsterdoft. Engelska krönikan och Isländska sagan berätta, hwardera på sitt sätt, om en förbindelse, som egde rum mellan k. Adalstein och Harald Hårfager, och som utöfwade inflytelse på thronförändringarne i Norige. Det kan ej wara utan interesse för wårt ämne att lära känna de utmärkta personligheter, hwilka stodo i mångfaldig beröring med de Nordboar, hwilka dels gästade i England, dels woro der bosatta. Heroiska konungars ansträngningar förmådde likwäl endast att fördröja den afgörande dagens inbrott, då härnadstågen från wår Nord skulle sluta med Englands eröfring. Dessa uppträden an=

taga en annan karakter, än de wikingatåg, som förberedde dem; hwarföre de äfwen ligga utom gränserna för wår afhandling. För det ämne som wi behandla, är det deremot af wigt, att Anlaf bekämpades till och med af Isländska krigare, hwilka woro besoldade af Ethelstan. Denna sammansmältning af förut oförenliga elementer kunde för framtiden blifwa farlig.

Det af sagans äfwenthr undangömda syftemål war uppnått, som omedelbart dref Wikingarne till cultiverade länder, hwilkas bildning war bestämd att göra eröfringar i de wilda regioner, som ej skulle upphöra att blifwa olycksbringande för mera odlade folkslag, innan principen för en ny werldsbildning utträngt det stationära barbariet hos Nordens hedningar. Utan att wilja påstå, att de på byte och eröfring beräknade Wikingafärderna egde karakteren, eller syftningen af ett religionskrig, kan det likwäl ej bestridas, att det sätt, hwarpå kriget fördes, wittnade om hednisk råhet, och att behofwet i och med detsamma erkändes af en friskare cultur, än den som kunde winnas genom den till en inskränkt natursymbolik hänwista uppfattningen af en oändlig werld. Och deßutom hade för folktron det upphöjda och rika af en poëtisk åskådning, som tog form i mythkretsen, stelnat i grof widskepelse. Den stränga afsöndringen från länder med högre odling borde upphäfwas, och detta förbereddes genom Wikingarnes bosättning i de landskaper, hwilka genom högtidliga fördrag åt dem afträddes. Det waga lif, som begär efter byte och strider framkallade, inskränktes, i den mon barbarerna upptogos i civilisationens sköte. Den genom Wikingafärderna störda freden i westra Europa fästade uppmärksamhet på nödwändigheten att till kristendomen anwända Nordens barbariska folkstammar. Och i hwilken stor förbindelse de skandinaviska länderna i detta hänseende stå till Anglosaxernas nitiska och werksamma clerus, är tillräckligt bekant af

häfderna, som förwarat namnen på de många kristendomslärare från England, hwilka i wår Nord befordrade den nya lärans framsteg och medwerkade till de kyrkliga formernas utbildning. Många Nordiska höfdingar och konungar hade i England antagit dopet. Och den seger som de grundsatser wunno, hwilka tillhörde en för den gamla Nordens religion och samhällsskick främmande werldsåsigt, egde politisk wigt för de länder, som understödde missionswerket. Att det war i odlingens intresse som öfwergången skedde från en werldsåsigt på ett lägre stadium, inses lätt, då man besinnar den oförmåga att qwarlemna waraktiga spår af ett förhanden warande culturlif, som är mißkänneligt, äfwen under Nordboarnes utflyttning till råare folkstammar. Huru omärkbart, eller rättare alldeles intet är Varegernes inflytande på de Slaver, öfwer hwilka de woro kallade att herrska. Och i England och Frankrike förswinner det Nordiska culturelementet wid sidan af det i dessa länder nationella; något som möjligen bör härledas från Wikingarnes råhet, men kanhända äfwen från den princips slocknade lif och undertryckta alstringsförmåga, som grundlagt och lifwat den culturform, hwilken trädt i förbindelse med Nordiska forntidshistorien. Följderna af Wikingatågen woro således mera betydelsefulla, än de fenomener, hwilka frambragte dessa werkningar. Det ena war af öfwergående, det andra af waraktig beskaffenhet. Och först i förbindelse med följderna sattar man Wikingatågens betydelse för nationella lifwet och för historien.

Hwad som redan är yttradt torde tillräckligt upplysa om orsaken, hwarföre detta föredrag ej fästat sig wid de erotiska beståndsdelarne af kämpesagan, hwilka framkallat ett lifligt interesse för dessa fornminnen och föranledt, att man i kämpeåldren förmente sig finna antecedentia till en chevaleresk tidsanda. De mest skärande motsatser till den känslans ädelhet och förfining som

igenfinnas uti flera af de i kämpesagorna skildrade erotiska äfwentyr, framträda uti annalernas berättelser om den råhet, som Wikingarne i fiendtliga länder föröfwade mot qwinnan; och den passionens glöd, som skänker färg åt den tragiska utwecklingen af Hjalmars och Ingeborgs och Hagbards och Signes öden, för att ej för tillfället nämna flera, stod mindre i beröring med Wikingaandan, än med den Germaniska och forn-Nordiska odlingen och qwinnans betydelse inom nämde sphær. Dessa förhållandens utredning, hwad Norden beträffar, tillhör en karakteristik af den mythiska och romantiska sagan.

Frågas om någon nationel motsats urskiljes under Wikingatågen, så swaras, icke **utom**, men wäl **uti** Norden. Fylkenas förening till ett större rike hade till följd, att den till lif waknande nationaliteten i och med den fastare begränsningen uppträdde fiendtlig mot allt som ej låg inom samma krets. Gemensamheten i språk, religion och culturförhållanden undanskymde olikheten inför de främmande Kronisterna; och endast få af de bättre underrättade, såsom Eginhard och Adamus Bremensis, kunde upplysa om, hwilka folk, som innefattades under den collectiva benämningen Normanni. Det war förbehållet en högre odling att erkänna både enhetens och mångfaldens fördelar och rättigheter.

Anm. Den som söker ett större antal historiska specialiteter, eller önskar finna citationerna wid de här meddelade uppgifter utförda, hänwisas till författarens "Forn-Nordiska Minnen," 1:sta delen, och till Depppings arbete om kolonisationen i Normandie.

Vikingen synger.

(Melodi af *H. Rung.*)

Nu Ankret op! Nu Seilet spændt!
Nu Stavnen ud af Bugten vendt!
Ud paa de vilde Vover!
Jeg er af denne dovne Fred
Saa mæt og træt, saa kjed og led;
Min Længsel staaer didover.
Op Kammerat! sæt lystig, kjæk
Dit Horn kun for Din Mund, og væk
Hver Fare hist, som sover!
Men naar jeg seent er krum og graa,
Jeg Fredens Sövn vil blunde,
Hvor Sundets milde Bölger gaae
Ved Herthas svale Lunde.

Til fremmed Land, til fremmed Kyst
For frisken Bör med Liv og Lyst,
Skal rask vor Snekke stavne.
Hvor der er Guld og Drueblod
Og skjönne Qvinder, Mandemod,
Den snelle Kjöl maa havne;
Med Rædsel da hver voxen Mand,
Med yndigt Smil hver Lilievand
Skal nævne vore Navne.
Men lige glad tilsidst dog skal
Mit Hjerte södt indblunde
Ved Sangen af en Nattergal
I Herthas grönne Lunde.

Vort Værk er langt, vor Dag er kort;
Afsted, fra Ly og Læ nu bort,
Mens Tidens Öie blinker!
Den Feige, lam og lad og træt,
Seer stadigt paa sit Regnebræt
Og Livets Flugt forsinker;
Men Modet har en dristig Fart,
Og jeg og Modet gribe snart
Hvert Maal, som stolt os vinker.
Men naar min Stjerne vil nedgaae,
Og jeg i Död maa blunde,
Da skal min Bauta kneise paa
En Höi bag Herthas Lunde.

Chr. Winther.

Fädernes landet.

(Melodi af *Nordblom.*)

Herrliga land,
Frihetens Stamort på jorden!
Hell dig du drottning i Norden,
Fädernesland! :,:

Hjertat i brand
Flammar för fäderne dygder.
Hell dina fridsälla bygder,
Fädernesland! :,:

Fast är ditt band,
Knutet bland urgamla fjällar.
Hell dina dalar och hällar,
Fädernesland! :,:

Skön är din Strand.
Hell dina nät, dina plogar,
Hell dina fält, dina skogar,
Fädernesland! :,:

Bägarn i hand!
Så lydde fädernas lära:
Lefve din Kung och din ära,
Fädernesland! :,:

Berger.

Mel. af *C. E. F. Weyse.*

Hvor Bölgen larmer höit fra Sö
Om Danmarks gamle Rige,
Hvor Bögen krandser Land og Ö,
Som Uskyld Slettens Pige:
Der er min elskte Födestavn,
Der jubler jeg mit Danmarks Navn,
Thi der er godt at være.

I Danmark kneiser intet Fjeld,
Ei gjemme stolte Bjerge
Det röde Guld til Ladheds Træl,
Ei Jern til vældigt Værge;

Men Guldet rigt paa Marken groer,
Og Jernets Kraft i Armen boer;
Uvæbnet har den Værge.

O, straal fra Öiet uforsagt,
Du Præg af Nordens Stempel!
Et Ord, et Haandslag være Pagt,
Og Barmen Troskabs Tempel!
Ja, Troskab! du est Danmarks Værn,
Du est et Skjold af hærdet Jern,
Du est vort Dannevirke.

O Dannebrog, vort Himmelflag,
Tilaand os Mod og Styrke!
Vift höit mod Sky i blodigt Slag,
Spred Lys i Kampens Mörke!
Fra oven har en Stemme talt,
Du ned til os fra Himlen faldt,
Og skal til Himlen hæves.

Og ret som i dit Purpurflag
Det hvide Kors staaer tegnet,
At tyde kristent Sindelag,
Af Kjærlighed omhegnet,
Saa styrke Retsind Krigens Aand,
Og knytte Fredens Broderbaand,
Og skjærme Land og Konge!

Chr. Wilster.

